

Nr 13.

Av herr Lovén m. fl., om utsträckt rätt till fri läkarvård och medicin för vissa tullverkets befattningshavare.

Vid tullverkets inordnande under avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen fick dess lägre personal vidkännas en avsevärd begränsning i den tidigare förekommande fria läkarvården, i det att förmånen i fråga numera inskränker sig till erforderlig läkarvård jämte läkemedel vid skada till följd av olycksfall i tjänsten samt, där olycksfallet medfört förlust eller nedläggning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel. Dessutom äger tjänsteman, vilken omedelbart före avlöningsreglementets ikraftträdande för tullverket därstädes innehade sådan befattning å ordinarie eller extra stat, som i den nya staten är upptagen i lönegrad lägre än den för kammarskrivare avsedda, och i sådan egenskap ägde åtnjuta läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, så länge han kvarstår i ordinarie tjänst inom tullverket och icke tilldelas tullkontorists befattning eller befattning i samma grad som eller högre grad än kammarskrivare, såsom personlig förmån tillgodonjuta, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, erforderlig läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad jämväl i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten.

I anledning av ovanberörda inskränkning i den tullpersonalen tidigare tillkommande fria läkarvården hemställdes i en vid 1924 års riksdag väckt motion, att bestämmelserna borde ändras i så måtto, att befattningshavare i dåvarande 1—8 lönegraderna (nuvarande 1—15 lönegraderna) komme i åtnjutande av fri sådan. Vid behandlingen inom riksdagens statsutskott av denna motion fann utskottet erforderligt inhämta utlåtande från allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Lönenämnden påpekade, att det av de inom skilda förvaltningsområden gällande föreskrifterna beträffande läkarvården framginge, att sådan enhetlighet och likformighet icke vore rådande, som ansetts böra eftersträvas vid det nya lönesystemets anpassande å förhållandena inom olika verk. Lönenämnden förordade därför en allmän utredning av hithörande spörsmål.

I sin skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts i 1924 års statsverksproposition under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tullverket (nr 186) anförde riksdagen beträffande frågan om fri läkarvård till tullverkets personal bland annat, att riksdagen icke vill bestrida, att skäl kunna anföras för en utsträckt rätt i förevarande hänseende. Med hänsyn härtill och till önskvärldheten av att så vitt möjligt enhetliga bestämmelser i ämnet varda meddelade, har riksdagen, som visserligen icke då kunde bifalla motionen, likväl ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla, att den av lönenämnden ifrågasatta allmänna utredningen i förevarande fråga snarast möjligt bleve

verkställd samt att det förslag till reviderade bestämmelser, som av denna utredning må föränledas, varder för riksdagen framlagt.

Föredragande departementschefen anförde vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 13 juni 1924 av riksdagens ifrågavarande skrivelse bland annat, att utredningen lämpligen torde böra anförtros åt allmänna civilförvaltningens lönenämnd. När det gällde frågan om innebörden av den förmån, som i motionen avsågs, borde emellertid lönenämnden böra verkställa utredningen och uppgöra sitt förslag i samråd med medicinalstyrelsen, som i detta avseende borde ställa sin sakkunskap till förfogande. Med hänsyn därtill, att utredningen jämväl torde komma att beröra frågan om såväl utsträckningen av ifrågavarande förmån som innebörden av densamma inom affärsverken, borde samråd jämväl äga rum med kommunikationsverkens lönenämnd.

Då inom kommunikationsverkens lönenämnd den meningen gjorde sig gällande, att någon förändring i den kommunikationsverkens personal för närvarande tillkommande rätten till fri läkarvård över huvud taget icke borde ifrågakomma och då allmänna civilförvaltningens lönenämnd knappast ansåg möjligt att utarbета ett förslag i ämnet så beskaffat, att det kunde beräknas vinna odelat gillande jämväl av medicinalstyrelsen och lönenämnden för kommunikationsverken, fortsattes vidarebehandlingen av ärendet enbart inom allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Med hänsyn särskilt till av chefen för finansdepartementet antydd möjlighet att begränsa den fria läkarvården till vissa grupper av befattningshavare fann härvid nämnden erforderligt att närmare undersöka, huruvida vid vissa verk, tillhörande den allmänna civilförvaltningen, funnes befattningar, vilkas innehavare på grund av tjänstgöringens art vore i högre grad än befattningshavare i allmänhet vid de administrativa verken utsatta för risken att drabbas av sjukdom, ävensom huruvida vid något av verken förekomme särskilda befattningar, som kunde anses förenade med avsevärt större risk i berörda hänseende än övriga tjänster vid samma verk. I båda fallen borde enligt nämndens mening bortses från eventuellt föreliggande fara för olycksfall i tjänsten, enär vid dylikt olycksfall samtliga tjänstemän, om vilka här vore fråga, redan nu vore tillförsäkrade fri läkarvård m. m. Utredningen i denna del borde sålunda avse allenast annan sjukdomsrisk än den, som hänförde sig till berörda fara.

Rörande resultatet av den verkställda undersökningen anför lönenämnden bland annat följande:

»På grund av det upplysningsmaterial, som stått lönenämnden till buds genom de från ämbetsverken inkomna, ovan omhandlade skrivelserna, har nämnden kommit till den uppfattningen, att, även om förmånen av fri läkarvård kan beträffande vissa befattningshavare eller grupper av befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen befinnas i lika hög grad befogad som i fråga om kommunikationsverkens personal, det dock enligt nämndens mening näppeligen låter sig göra att härutinnan uppdraga någon rationell gräns mellan olika verk eller olika personalgrupper. Att genom en dylik differentiering i förmånen av fri läkarvård m. m. bryta den strävan efter enhetlighet i löneförmånerna för statens befattningshavare, som fått sitt ut-

tryck i det nya lönesystemet, synes ock lönenämnden böra i möjligaste mån undvikas.

Det slutliga utkast till författning i ämnet, som sålunda utarbetats, har, i likhet med tidigare utkast, uppgjorts under den förutsättningen, att de ifrågasatta bestämmelserna skulle komma att tillämpas icke blott vid allmänna civilförvaltningen utan även vid kommunikationsverken. Detsamma innebär i huvudsak, att tjänsteman erhåller erforderlig läkarvård jämte läkemedel eller bidrag till kostnad därför samt vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, som medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan jämväl andra till arbetsförmågan, höjande nödiga hjälpmedel, allt enligt vissa närmare bestämmelser».

I sitt efter hemställan från allmänna civilförvaltningens lönenämnd afgivna yttrande har lönenämnden för kommunikationsverken erinrat om de synpunkter, som legat till grund för den vid dessa verk sedan länge tillämpade anordningen, att vederbörande verk såsom regel ombesörjer och bekostar erforderlig läkarvård åt de vid verket anställda tjänstemännen.

Sålunda anföres bland annat, att betydelsen och nödvändigheten av att kommunikationsverkens befattningshavare vid utöandet av sina viktiga och ansvarsfulla arbetsuppgifter besitta full tjänsteduglighet i andligt och kroppsligt avseende allt ifrån dessa verks tillkomst varit noga insedda. För inträdesökande tillämpas där sedan länge obligatorisk läkarundersökning av de anställningsökande, och måste för anställnings vinnande kunna företes intyg av undersökningsläkaren därom, att vederbörande icke lede av sjukdom, sjukdomsanlag eller lyte, som kunde anses menligt inverka på den tjänstgöring, varom i varje särskilt fall vore fråga. Tjänstgöringen vore, åtminstone inom vissa tjänstegrenar, i hög grad påfrestande för hälsan. Det vore härvid i allmänhet fråga om sådant arbete, som under alla förhållanden omedelbart måste bringas till utförande och alltså icke kunde vid inträffande sjukdomsfall läggas å sido eller uppskjutas, till dess vederbörande befattningshavare tillfrisknat. Självfallet vore det för statsverket av stor ekonomisk betydelse att icke behöva för dylikt arbete underhålla en större reservpersonal, än som oundgängligen krävdes. Det hade i betraktande härav ansetts såsom ett direkt statsintresse att bereda den vid kommunikationsverken anställda personalen tillfälle att vid inträffande sjukdomsfall erhålla läkarvård på statens bekostnad. Genom att kostnadsfritt bestå personalen läkarvård kunde vederbörande verk såsom villkor för åtnjutande av sjukledighet, varunder avlöningen helt eller delvis finge behållas, kräva företeende av intyg om sjukdomen från den av verket anställde läkaren och således förskaffa sig nödig kontroll över att missbruk av tjänstemännens rätt till dylik sjukledighet icke förekomme. Vidare låge det i statens intresse, att tjänstemännen redan på ett tidigt stadium av inträffande sjuklighet anlitate läkare till förebyggande eller snabbare hävande av sjukdom, vilken ju alltid medförde särskilda utgifter för staten i form av sjukavlöning och vikariatsersättning. Skulle tjänstemännen själva bekosta sin läkarvård, komme dessa enligt lönekommitténs mening säkerligen att av kostnadshänsyn ofta uppskjuta läkares tillfrågande. Anordningen med av staten kostnadsfritt tillhandahållen läkar-

vård och fria läkemedel syntes sålunda böra bibehållas med hänsyn främst till det dubbla statsintresset att hava tillgång till frisk och fullt tjänsteduglig personal och att kunna utöva tillbörlig kontroll över att bestämmelserna rörande sjukledighet icke missbrukades.

Med anledning av detta uttalande anförde allmänna civilförvaltningens lönenämnd, att de anförda skälen för den nuvarande anordningen vid kommunikationsverken med avseende å befattningshavarnas läkarvård även kunna framföras såsom motiv för en motsvarande anordning i fråga om ett flertal grupper befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen. Nämnden erinrade härvid, hurusom även vid vissa av de till allmänna civilförvaltningen hörande verken betydelsen och nödvändigheten av att befattningshavarna äro fullt tjänstedugliga i andligt och kroppsligt avseende beaktats, i det att krav på frihet från sjukdom är ett obetingat villkor för anställning. I sådant hänseende nämndes, att föreskrifter om frihet från sjukdom och sjukdomsanlag eller liknande bestämmelser finnas i fråga om nyrekrytering meddelade vid ett flertal verk med relativt stora lokalstater, däribland tullverket. Det lär icke kunna förnekas, säger nämnden, att personalen vid åtminstone vissa av dessa verk just utgöres av befattningshavare, vilkas tjänstgöringsförhållanden äro ganska jämförliga med flertalet befattningshavares vid kommunikationsverken och som ur synpunkten av sjukdomsrisk därför kunna sägas vara med dessa tämligen jämställda. Hit torde böra räknas kategorier sådana som tullbehandlingspersonalen vid tullverket, vilken ofta har att oberoende av väderleksförhållanden förrätta sitt arbete å hamnkajer, i öppna skjul o. s. v. En stor del av tullverkets befattningshavare har till åliggande att utföra bevakningsförrättningar bestående i sjöpatrulleringar, prejningar, inquisitioner och bevakningsresor, åligganden, som särskilt under höst- och vintermånaderna måste sägas vara i hög grad påfrestande för hälsan. Och för befattningshavarna vid tullverkets gränsbevakning måste arbetet ur nu berörda risksynpunkt anses vara mera påkostande än till exempel för den bevakande personalen vid domänverket, vilken sistnämnda personal åtnjuter samma förmåner i fråga om läkarvård som kommunikationsverkens befattningshavare.

De fördelar ur statsverkets egen synpunkt, som nämnden sålunda funnit vara förenade med den kostnadsfria läkarvårdens utsträckande till den allmänna civilförvaltningen, samt övriga nu anförda omständigheter synas nämnden tala för att den allmänna civilförvaltningens befattningshavare generellt göras delaktiga av ifrågavarande förmån. Vad härvid angår de utgifter, som genom denna förmåns tilldelande åt nya kategorier statsanställda skulle åsamkas statsverket, må nämnas, att vid kommunikationsverken den årliga kostnaden per befattningshavare, enligt en av kommunikationsverkens lönenämnd verkställd utredning, avseende förhållandena under ett år, uppgått till lägst 23 kronor 73 öre (statens vattenfallsverk år 1926) och högst 31 kronor 98 öre (postverket år 1925). Skulle det förhålla sig så, som kommunikationsverkens lönenämnd synes föreställa sig, nämligen att sjukdomsrisk vid kommunikationsverken är avsevärt större än inom den övriga civila statsförvaltningen,

lärer man kunna utgå ifrån, att kostnaden för läkarvård per år och befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen skall stanna vid lägre belopp än de nyss angivna.

För den allmänna civilförvaltningens befattningshavare själva torde det förhållandet, att dessa äro i avsaknad av den kostnadsfria läkarvården, medan kommunikationsverkens personal åtnjuter nämnda förmån, framstå såsom en uppenbar orättvisa. Denna uppfattning torde vara särskilt företrädd bland de grupper statsanställda inom den allmänna civilförvaltningen, vilkas tjänstgöringsförhållanden i förevarande hänseende icke väsentligt skilja sig från de vid trafikverken förefintliga.

Sedan frågan om den fria läkarvården upptagits till behandling av 1928 års lönekommitté, har nämnda kommitté hos åtskilliga myndigheter anhållit om ett uttalande därom.

Generaltullstyrelsen har bland annat ansett, att frågan om kostnadsfri sjukvård åt statens befattningshavare borde anses i avsevärd, om ej huvudsaklig grad beröra ett statsintresse, betingat av statsekonomiska hänsyn. Icke minst torde detta vara fallet, vad anginge sjukvården åt tullverkets befattningshavare. De förhållanden, under vilka en övervägande del av tullverkets personal — inom såväl högre som lägre tjänstegrader — hade att fullgöra sina åligganden, predisponerade för en del åkommor, i synnerhet av reumatisk art. Sistnämnda slag av åkommor voro också, jämte förkylningar av mera övergående natur, de bland tulltjänstemännen allmännast förekommande. Det vore tvivelsutan ett statsintresse av icke ringa betydelse, att sjukdomsfall av mera allvarlig beskaffenhet på ett så tidigt stadium som möjligt komme under läkares behandling.

1928 års lönekommitté har efter utredningen av frågan om den fria läkarvården kommit till den uppfattningen, att bestämmelserna härom böra utsträckas att gälla hela den civila statsförvaltningen. Denna lönekommitténs ståndpunkt torde dock icke utgöra något hinder för att tullpersonalen snarast möjligt återfår den förmån av fri läkare och medicin som tidigare tillkommit densamma. Då 1928 års lönekommittés betänkande ännu icke framlagts till behandling hos riksdagen och då det torde vara ganska ovisst när så kommer att ske, anse undertecknade, att tullverkets befattningshavare i lönegraderna 1—15 icke längre böra undandragas den rätt till fri läkarvård, som tillkommer jämförliga kategorier vid kommunikationsverken.

Frågan om den fria läkarvårdens återinförande för nu ifrågavarande befattningshavare torde med all sannolikhet hava rönt en gynsammare behandling vid 1924 års riksdag, därest icke från utskottsmajoritetens sida förordats utredning i ärendet. Då sådan utredning sedan lång tid tillbaka föreligger och då resultatet av densamma giver vid handen, att samtliga avgivna yttranden gå i tillstyrkande riktning, torde ett bifall till förevarande motion endast kunna anses utgöra ett fullföljande av riksdagens tidigare beslut.

Med stöd av vad vi ovan anfört tillåta vi oss härmed hemställa,

att riksdagen ville besluta om återinförande av den rätt till fri läkare och medicin som före övergången till nu gällande avlöningsreglemente för civiltjänstningen tillkom vissa tullverkets befattningshavare jämväl i andra fall än vid olycksfall i tjänsten samt att denna rätt må avse samtliga tullverkets befattningshavare i 1—15 lönegraderna.

Stockholm den 15 januari 1934.

Carl Lovén.

Olof Andersson,
Malmö.

Olof Nilsson,
Göteborg.

L. A. Björklund.

Elof Hällgren.
